

Część I. Uwagi ogólne

Rozdział 1. Słowniczek pojęć

POJĘCIE	ZNACZENIE
CZYN ZABRONIONY	Zachowanie o znamionach określonych w ustawie karnej .
SPOŁECZNA SZKODLIWOŚĆ CZYNU	Przy ocenie stopnia społecznej szkodliwości czynu sąd bierze pod uwagę: <ul style="list-style-type: none">• rodzaj i charakter naruszonego dobra,• rozmiary wyrządzonej lub grożącej szkody,• sposób i okoliczności popełnienia czynu,• wagę naruszonych przez sprawcę obowiązków,• postać zamiaru,• motywację sprawcy,• rodzaj naruszonych reguł ostrożności i stopień ich naruszenia.
PRZESTĘPSTWA PODOBNE	Przestępstwa należące do tego samego rodzaju . Za przestępstwa podobne uważa się przestępstwa z zastosowaniem przemocy lub groźby jej użycia albo przestępstwa popełnione w celu osiągnięcia korzyści majątkowej.
KORZYŚĆ MAJĄTKOWA LUB OSOBISTA	Korzyść zarówno dla siebie , jak i dla kogoś innego .
MIENIE ZNACZNEJ WARTOŚCI	Mienie, którego wartość w chwili popełnienia czynu zabronionego przekracza 200 000 zł .
MIENIE WIELKIEJ WARTOŚCI	Mienie, którego wartość w chwili popełnienia czynu zabronionego przekracza 1 000 000 zł .
SZKODA	Przepisy o „mieniu znacznej wartości” stosuje się do określenia „znaczna szkoda” oraz „wartość lub łączna wartość jest znaczna”.
SZKODA W WIELKICH ROZMIARACH	Przepisy o „mieniu znacznej wartości” stosuje się odpowiednio do określenia „szkoda w wielkich rozmiarach”.
RZECZ RUCHOMA LUB PRZEDMIOT	Rzeczą ruchomą lub przedmiotem jest także polski albo obcy pieniądź lub inny środek płatniczy, środek pieniężny zapisany na rachunku oraz dokument uprawniający do otrzymania sumy pieniężnej albo zawierający obowiązek wypłaty kapitału, odsetek, udziału w zyskach albo stwierdzenie uczestnictwa w spółce.

POJĘCIE	ZNACZENIE
MŁODOCIANY	Sprawca, który w chwili popełnienia czynu zabronionego nie ukończył 21 lat i w czasie orzekania w I instancji 24 lat .
OSOBA NAJBLIŻSZA	Małżonek, wstępny, zstępny, rodzeństwo, powinowaty w tej samej linii lub stopniu, osoba pozostająca w stosunku przysposobienia oraz jej małżonek, a także osoba pozostająca we wspólnym pożyciu.
GROŻBA BEZPRAWNA	Zarówno groźba, o której mowa w art. 190 KK, jak i groźba spowodowania postępowania karnego lub rozgłoszenia wiadomości uwłaczającej czci zagrożonego lub jego osoby najbliższej; nie stanowi groźby zapowiedź spowodowania postępowania karnego, jeżeli ma ona jedynie na celu ochronę prawa naruszonego przestępstwem.
FUNKCJONARIUSZ PUBLICZNY	<p>Funkcjonariuszem publicznym jest:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prezydent RP, • poseł, senator, radny, • poseł do Parlamentu Europejskiego, • sędzia, ławnik, prokurator, funkcjonariusz finansowego organu postępowania przygotowawczego lub organu nadrzędnego nad finansowym organem postępowania przygotowawczego, notariusz, komornik, kurator sądowny, syndyk, nadzorca sądowy i zarządca, osoba orzekająca w organach dyscyplinarnych działających na podstawie ustawy, • osoba będąca pracownikiem administracji rządowej, innego organu państwowego lub samorządu terytorialnego, chyba że pełni wyłącznie czynności usługowe, a także inna osoba w zakresie, w którym uprawniona jest do wydawania decyzji administracyjnych, • osoba będąca pracownikiem organu kontroli państwowej lub organu kontroli samorządu terytorialnego, chyba że pełni wyłącznie czynności usługowe, • osoba zajmująca kierownicze stanowisko w innej instytucji państwowej, • funkcjonariusz organu powołanego do ochrony bezpieczeństwa publicznego albo funkcjonariusz Służby Więziennej, • osoba pełniąca czynną służbę wojskową, z wyjątkiem terytorialnej służby wojskowej pełnionej dyspozycyjnie, • pracownik międzynarodowego trybunału karnego, chyba że pełni wyłącznie czynności usługowe.
DOKUMENT	Każdy przedmiot lub inny zapisany nośnik informacji , z którym jest związane określone prawo, albo który ze względu na zawartą w nim treść stanowi dowód prawa, stosunku prawnego lub okoliczności mającej znaczenie prawne.

POJĘCIE	ZNACZENIE
FAKTURA	Fakturą jest dokument, o którym mowa w art. 2 pkt 31 ustawy z 11.3.2004 r. o podatku od towarów i usług (t.j. Dz.U. z 2017 r. poz. 1221 ze zm.)
STAN NIETRZEŻWOŚCI	W rozumieniu KK zachodzi, gdy: <ul style="list-style-type: none"> • zawartość alkoholu we krwi przekracza 0,5 promila albo prowadzi do stężenia przekraczającego tę wartość lub • zawartość alkoholu w 1 dm³ wydychanego powietrza przekracza 0,25 mg albo prowadzi do stężenia przekraczającego tę wartość.
ŻOŁNIERZ	Osoba pełniąca czynną służbę wojskową , z wyjątkiem terytorialnej służby wojskowej pełnionej dyspozycyjnie.
ROZKAZ	Polecenie określonego działania lub zaniechania wydane służbowo żołnierzowi przez przełożonego lub uprawnionego żołnierza starszego stopniem .
OSOBA PEŁNIĄCA FUNKCJĘ PUBLICZNĄ	Funkcjonariusz publiczny, członek organu samorządowego, osoba zatrudniona w jednostce organizacyjnej dysponującej środkami publicznymi, chyba że wykonuje wyłącznie czynności usługowe, a także inna osoba, której uprawnienia i obowiązki w zakresie działalności publicznej są określone lub uznane przez ustawę, lub wiążącą Rzeczpospolitą Polską umowę międzynarodową.
PRZESTĘPSTWO O CHARAKTERZE TERRORYSTYCZNYM	Czyn zabroniony zagrożony karą pozbawienia wolności , której górna granica wynosi co najmniej 5 lat , popełniony w celu: <ul style="list-style-type: none"> • poważnego zastraszenia wielu osób, • zmuszenia organu władzy publicznej Rzeczpospolitej Polskiej lub innego państwa albo organu organizacji międzynarodowej do podjęcia lub zaniechania określonych czynności, • wywołania poważnych zakłóceń w ustroju lub gospodarce Rzeczpospolitej Polskiej, innego państwa lub organizacji międzynarodowej – a także groźba popełnienia takiego czynu.
WYSTĘPEK O CHARAKTERZE CHULIGAŃSKIM	Występek polegający na umyślnym zamachu na zdrowie, wolność, cześć lub netykalność cielesną, na bezpieczeństwo powszechne, na działalność instytucji państwowych lub samorządu terytorialnego, na porządek publiczny albo na umyślnym niszczeniu, uszkodzeniu lub czynieniu niezdatną do użytku cudzej rzeczy, jeżeli sprawca działa publicznie i bez powodu albo z oczywistej błahego powodu, okazując przez to rażące lekceważenie porządku prawnego.

POJĘCIE	ZNACZENIE
HANDEL LUDŹMI	<p>Werbowanie, transport, dostarczanie, przekazywanie, przechowywanie lub przyjmowanie osoby z zastosowaniem:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przemocy lub groźby bezprawnej, • uprowadzenia, • podstęp, • wprowadzenia w błąd albo wyzyskania błędu lub niezdolności do należytego pojmowania przedsiębranego działania, • nadużycia stosunku zależności, wykorzystania krytycznego położenia lub stanu bezradności, • udzielenia albo przyjęcia korzyści majątkowej lub osobistej albo jej obietnicy osobie sprawującej opiekę lub nadzór nad inną osobą <p>– w celu jej wykorzystania, nawet za jej zgodą, w szczególności w prostytucji, pornografii lub innych formach seksualnego wykorzystania, w pracy lub usługach o charakterze przymusowym, w żebractwie, w niewolnictwie lub innych formach wykorzystania, poniżających godność człowieka albo w celu pozyskania komórek, tkanek lub narządów wbrew przepisom ustawy. Jeżeli zachowanie sprawcy dotyczy małoletniego, stanowi ono handel ludźmi, nawet gdy nie zostały użyte metody lub środki wymienione powyżej.</p>
NIEWOLNICTWO	Stan zależności, w którym człowiek jest traktowany jak przedmiot własności.
OCENA ROZMIARU DZIAŁALNOŚCI PRZEDSIĘBIORSTWA	Przy ocenie rozmiaru działalności przedsiębiorstwa sąd bierze pod uwagę wartość przedsiębiorstwa.

Rozdział 2. Zasady odpowiedzialności karnej

1. Zasada *nullum crimen sine lege*. Oznacza, że nie ma przestępstwa bez ustawy. Zasada ta chroni jednostkę przed arbitralnym posługiwaniem się represją karną przez organy państwowe (*L. Gardocki*, Prawo karne, Warszawa 2011, s. 13).

2. Zasada *lex retro non agit*. Zgodnie z art. 1 § 1 KK odpowiedzialności karnej podlega ten tylko, kto **popelnia czyn zabroniony pod groźbą kary przez ustawę obowiązującą w czasie jego popelnienia**. Oznacza ona dosłownie – prawo nie działa wstecz. Zasada ta stanowi o nieretroaktywności prawa.

Oprócz art. 1 § 1 KK zasada ta wyrażona została w art. 42 Konstytucji RP, który stanowi, że **odpowiedzialności karnej podlega tylko ten, kto dopuścił się czynu zabronionego pod groźbą kary przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia.**

3. Warunek odpowiedzialności – szkodliwość społeczna. Aby sprawca poniósł odpowiedzialność na podstawie KK za czyn musi on być czynem zabronionym, którego **społeczna szkodliwość jest wyższa niż znikoma.** Czyn, którego społeczna szkodliwość jest znikoma nie stanowi przestępstwa.

4. Warunek odpowiedzialności – wina w czasie czynu. Nie popełnia przestępstwa sprawca czynu zabronionego, jeżeli **nie można mu przypisać winy w czasie czynu.**

5. Zasada humanitaryzmu. Kary oraz inne środki przewidziane w KK stosuje się z uwzględnieniem zasad humanitaryzmu, w szczególności z **poszanowaniem godności człowieka** (art. 3 KK).

6. Zmiana ustawy. Jeżeli w czasie orzekania obowiązuje ustawa inna niż w czasie popełnienia przestępstwa, **stosuje się ustawę nową,** jednak należy stosować **ustawę obowiązującą poprzednio,** jeżeli jest **względniejsza dla sprawcy** (art. 4 § 1 KK).

Jeżeli według nowej ustawy za czyn objęty wyrokiem nie można orzec kary w wysokości kary orzeczonej, wymierzoną karę obniża się do wysokości najsurowszej kary możliwej do orzeczenia na podstawie nowej ustawy (art. 4 § 2 KK).

Jeżeli według nowej ustawy czyn objęty wyrokiem nie jest już zagrożony karą pozbawienia wolności, wymierzoną karę pozbawienia wolności podlegającą wykonaniu **zamienia się na grzywnę albo karę ograniczenia wolności,** przyjmując, że **miesiąc pozbawienia wolności równa się 60 stawkom dziennym grzywny albo 2 miesiącom ograniczenia wolności** (art. 4 § 3 KK).

Jeżeli według nowej ustawy czyn objęty wyrokiem nie jest już zabroniony pod groźbą kary, skazanie ulega zatarciu z mocy prawa (art. 4 § 4 KK).

7. Zasada terytorialna. Polską ustawę karną stosuje się do sprawcy, który popełnił czyn zabroniony:

- na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
 - na polskim statku wodnym,
 - na polskim statku powietrznym,
- chyba że umowa międzynarodowa, której Rzeczpospolita Polska jest stroną, stanowi inaczej.

8. Czas popełnienia przestępstwa. Czyn zabroniony uważa się za popełniony w czasie, w którym sprawca działał lub zaniechał działania, do którego był obowiązany (art. 6 § 1 KK).

9. Miejsce popełnienia przestępstwa. Zgodnie z art. 6 § 2 KK czyn zabroniony uważa się za popełniony w miejscu:

- w którym sprawca **działał lub zaniechał działania**, do którego był obowiązany albo
- gdzie **skutek stanowiący znamię czynu zabronionego nastąpił** lub według zamiaru sprawcy **miał nastąpić**.

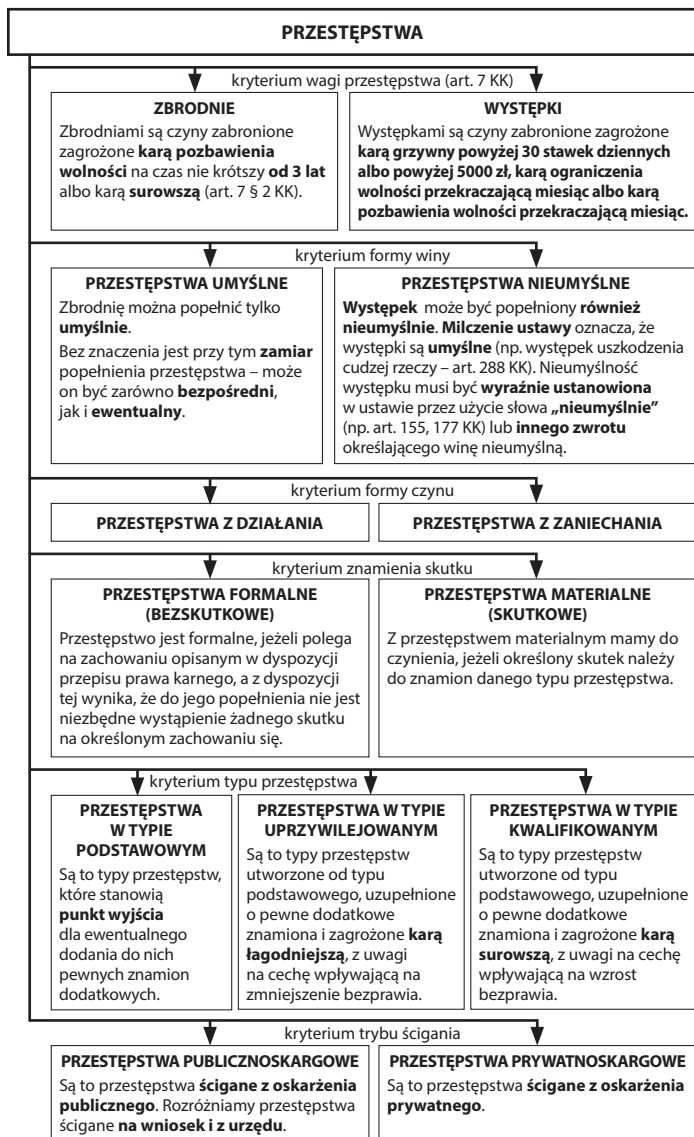
10. Zbieg przepisów. Ten sam czyn może stanowić **tylko jedno przestępstwo** (art. 11 § 1 KK).

Jeżeli czyn wyczerpuje znamiona określone w dwóch albo więcej przepisach ustawy karnej, sąd **skazuje za jedno przestępstwo na podstawie wszystkich zbiegających się przepisów**. W takim wypadku sąd wymierza karę na podstawie przepisu przewidującego **karę najsurowszą**, co nie stoi na przeszkodzie orzeczeniu **innych środków** przewidzianych w ustawie na podstawie wszystkich zbiegających się przepisów (art. 11 § 2–3 KK).

11. Czyn ciągły. Dwa lub więcej zachowań, podjętych w **krótkich odstępach czasu w wykonaniu z góry powziętego zamiaru**, uważa się za jeden czyn zabroniony. Jeżeli przedmiotem zamachu jest dobro osobiste, warunkiem uznania wielości zachowań za jeden czyn zabroniony jest **tożsamość pokrzywdzonego** (art. 12 KK).

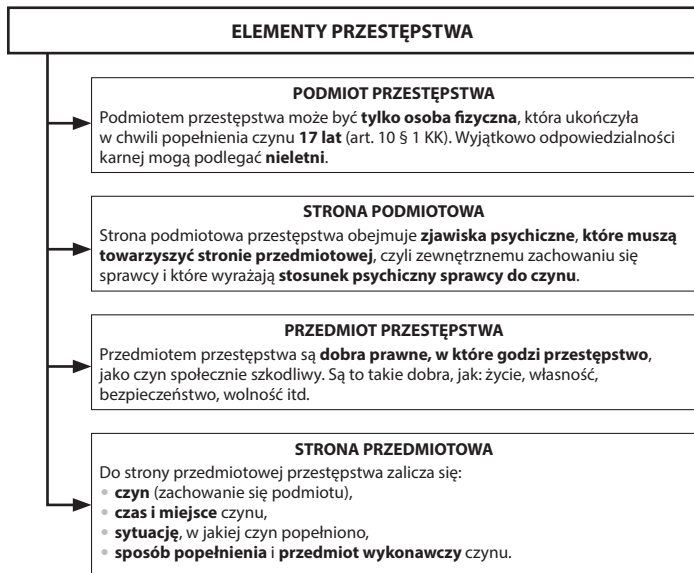
Rozdział 3. Klasyfikacja przestępstw w Kodeksie karnym

Przestępstwa są klasyfikowane według różnych kryteriów.

Rozdział 4. Struktura przestępstwa

1. Pojęcie i elementy przestępstwa. Przestępstwo to pojęcie ogólne, które należy rozpatrywać z perspektywy jego struktury. Wyróżnia się cztery podstawowe elementy przestępstwa.

2. Wiek sprawcy. Ogólną zasadą jest, że odpowiedzialności karnej podlega ten, kto popełnia czyn zabroniony **po ukończeniu 17 lat**. Czyny popełniane przez osoby **nieletnie**, czyli osoby poniżej lat 17, co do zasady **nie są przestępstwami**.

Nieletni nie podlegają odpowiedzialności karnej, lecz stosuje się wobec nich środki przewidziane w ustawie z 26.10.1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (t.j. Dz.U. z 2018 r. poz. 969).

Od zasady, że granicą wieku odpowiedzialności karnej jest 17 lat, przewidziano w KK **dwa wyjątki**.

W pewnych wypadkach odpowiedzialność karną może ponieść **nieletni**, który **ukończył 15 lat**. Do przestępstw, których popełnienie uzasadnia skorzystanie z tej możliwości, zalicza się:

- zamach na życie Prezydenta RP (art. 134 KK),
- zabójstwo umyślne (art. 148 § 1, 2 lub 3 KK),
- umyślne spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu typu podstawowego i kwalifikowanego (art. 156 § 1 lub 3 KK),
- umyślne spowodowanie niebezpieczeństwa powszechnego (art. 163 § 1 lub 3 KK),
- porwanie samolotu lub statku typu podstawowego i typu kwalifikowanego (art. 166 KK),
- umyślne spowodowanie katastrofy w komunikacji typu podstawowego i kwalifikowanego (art. 173 § 1 lub 3 KK),
- zgwałcenie zbiorowe (art. 197 § 3 lub 4 KK),
- czynną napaść (art. 223 § 2 KK),
- wzięcie zakładników typu podstawowego i kwalifikowanego (art. 252 § 1 lub 2 KK),
- rozbój (art. 280 KK).

Nieletni, który po ukończeniu 15 lat popełnił jedno z wymienionych przestępstw, **odpowiadać może według przepisów KK**, jeżeli przemawiają za tym **okoliczności sprawy, stopień rozwoju sprawcy oraz właściwości i warunki osobiste sprawcy**, a zwłaszcza, jeżeli poprzednio stosowane środki wychowawcze lub poprawcze okazały się bezskuteczne (art. 10 § 2 KK).

Kara wymierzona nieletniemu nie może przekroczyć 2/3 ustawowego górnego zagrożenia za dane przestępstwo (art. 10 § 3 KK). Sąd może też zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary.

Drugi wyjątek polega na potraktowaniu dorosłego sprawcy w wieku **od 17 do 18 lat** jak **nieletniego**. Odnosi się to tylko do **sprawcy występującego**, wobec którego można zastosować zamiast kary **środki poprawcze** lub **wychowawcze**, jeżeli przemawiają za tym:

- okoliczności sprawy,
- stopień rozwoju oraz
- właściwości i warunki osobiste sprawcy.

Inne wyjątki od zasady, że nieletni nie podlegają odpowiedzialności karnej, przewiduje ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich.

W sytuacji gdy wobec nieletniego orzeczono umieszczenie w zakładzie poprawczym, ale ukończył on 18 lat przed przystąpieniem do wykonania orzeczenia, sąd rodzinny może zdecydować, czy wykonać orzeczony środek, czy od jego wykonania odstąpić i wymierzyć karę. Wymierzając karę sąd stosuje **nadzwyczajne jej złagodzenie**, a w szczególnie uzasadnionych wypadkach sąd może odstąpić od wymierzenia kary, zwłaszcza gdy w zachowaniu sprawcy nastąpiła istotna poprawa.

W razie wymierzenia kary pozbawienia wolności lub kary ograniczenia wolności, czas jej trwania nie może przekroczyć okresu, jaki pozostaje do ukończenia przez sprawcę 21 lat (art. 94 NielU).

Szczególną kategorią sprawcy dorosłego jest sprawca **młodociany**, tj. taki, który nie ukończył **21 lat** w chwili czynu ani **24 lat** w chwili orzekania w I instancji. Sprawca taki, w związku ze swoim wiekiem traktowany jest przez KK w wielu sytuacjach odmiennie niż inni sprawcy. Kodeks karny odmiennie określa zasady wymierzenia kary młodocianemu, kładąc nacisk przede wszystkim na jej cele wychowawcze.